

Elektriği ilk çağlarda Sümerler, Thales'den önce mi biliyorlardı?

SORU: Y.Atakan 28.01.2026

YANIT: YZ

Bu çok ilginç ve karmaşık bir tarihsel soru. **Kısa cevap: Hayır,** Sümerler veya diğer eski uygarlıklar, modern anlamda "elektriği" Thales'ten önce bilmiyorlardı; ancak elektriksel doğa olaylarını (yıldırım) gözlemlemişler ve statik elektriğin bazı etkilerini belki tesadüfen deneyimlemiş olabilirler.

Detaylı açıklama:

1. "Elektriği Bilmek" Ne Demek?

Modern anlamda elektriği bilmek; onun teorik prensiplerini anlamak, kontrollü şekilde üretmek, depolamak ve pratik amaçlarla kullanmak demektir. Eski uygarlıklar bu seviyeden çok uzaktı.

2. Sümerler ve Elektrik?

- Sümerler (MÖ 4500-1900) yıldırımını gözlemlemiş ve onu tanrıların öfkesi gibi doğüstü güçlerle açıklamışlardı.
- 1930'larda ortaya atılan "Bağdat Pili" (Parthian Battery) gibi iddialar** olsa da, bu buluntuların elektroliz için kullanıldığına dair **kesin bir bilimsel kanıt yok**. Büyük olasılıkla bu kaplar papirüslerin saklanması veya dini ritüeller için kullanılıyordu.
- Dolayısıyla, Sümerlerin elektriği kullandığına dair **hiçbir güvenilir arkeolojik veya yazılı kanıt bulunmamaktadır**.

3. Thales (Miletli Thales) - MÖ 624-546

- Thales, **statik elektrik** üzerine kayıtlara geçen ilk sistematik gözlemi yapan kişidir.
- Kehribar (Yunanca "ēlektron") parçalarını kürkle ovunca küçük cisimleri (tüy, saman) çektiğini gözlemledi. Bu **triboelektrik etkiydi**.
- Thales bu olayın nedenini elektromanyetizma teorisiyle açıklayamadı (o dönemde bu imkansızdı), ancak doğal bir olay olarak kaydetti.

4. Tarihsel Gelişim Kronolojisi

1. **Antik Dönem:** Yıldırım gözlemi (tüm uygarlıklar). Statik elektriğin kehribar örneği (Thales).
2. **17.-18. Yüzyıllar:** Elektriğin bilimsel incelenmesi başladı (William Gilbert, "elektrik" terimini kullandı).
3. **1752:** Benjamin Franklin'in yıldırım deneyi (elektriğin doğasını anlama).
4. **19. Yüzyıl:** Alessandro Volta (ilk pil), Michael Faraday (elektromanyetik indüksiyon) ile **pratik elektrik kullanımı başladı**.

5. "Elektriği Kim Buldu?" Sorusunun Cevabı

Elektrik, **tek bir kişi tarafından "bulunan" bir şey değildir**. Doğal bir olgu olarak hep vardı. **Binlerce yıl süren kümülatif bir keşif sürecidir**:

- **Thales:** Statik elektriğin kayıtlı ilk gözlemi.
- **William Gilbert:** "Elektrik" fenomenini ilk sistematik inceleyen (1600).
- **Benjamin Franklin, Alessandro Volta, Michael Faraday, James Clerk Maxwell, Thomas Edison, Nikola Tesla** gibi bilim insanları, teorik anlayışı ve pratik uygulamaları geliştirdiler.

Özet:

- **Sümerler elektriği bilmiyordu veya kullanmıyordu.**
- **İlk bilimsel gözlem Thales'e aittir** (statik elektrik).
- Modern elektrik bilimi ve teknolojisi, 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da gelişen bilimsel devrimin ürünüdür.

Bu konuda, özellikle internet ve popöler medyada sıkça karşımıza çıkan "antik yüksek teknoloji" iddialarına **eleştirel yaklaşmak önemlidir**. Arkeoloji ve bilim tarihi, elektriğin kontrollü kullanımının sanayi devrimi öncesine ait olmadığını net bir şekilde göstermektedir.